

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Mezinárodní manželství a rodina v České republice

Jana Voltrová

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra věd o výchově
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana VOLTROVÁ**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**

Název tématu: **Mezinárodní manželství a rodina v České republice**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Charakteristika mezinárodního manželství v České republice
2. Soužití manželů různých kultur a náboženství
3. Výchova dětí v mezinárodní rodině
4. Případové studie vybraných rodin
5. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

H RUŠÁKOVÁ, Milana. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo. Doplněk, 1998

Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR - příručka MPSV

MOŽNÝ, Ivo. JIRÁNEK, Vladimír. Rodina a společnost. Sociologické nakladatelství, 2006

MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. Sociologické nakladatelství, 2002

MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie, Praha: Slon, 2004

PLAŇAVA, Ivo. Manželství a rodiny. Doplněk, 2000

PLECITÝ, Vladimír. SALAČ, Josef. Základy rodinného práva. Eurounion, 2001

PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie, Praha: Portál, 2004

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, 2000.

Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství č. 124/1968 Sb.

Úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití č. 131/1976 Sb.

www.czso.cz

Zákon o rodině č. 112/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Marta Kremličková
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2009**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

prof. PhDr. Karel Rydl, CSc.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 31. 3. 2009

Jana Voltrová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Martě Kremlíčkové za vedení mé bakalářské práce, za všechny její cenné rady a připomínky, které mi v průběhu psaní poskytla.

Souhrn a klíčová slova

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou mezinárodních manželství a rodin v České republice.

V teoretické části charakterizují pojmy, které konkrétně vymezují, co je manželství, rodičovství a rodina. Popisují také, jaké podmínky musí žadatelé o uzavření manželství v České republice splnit. Dále upřesňují, kdo je to cizinec, co je to národ, rasa a kultura.

V rámci empirické části jsem zrealizovala kvalitativní výzkum. Vedla jsem rozhovory se šesti manželskými páry. Informace od nich získané jsem shrnula v závěru své práce a navrhla jsem možné cesty vedoucí ke zlepšení situace mezinárodních manželství a rodin v České republice.

Klíčová slova

Mezinárodní manželství, kultura, tradice a zvyky, příbuzenství, rodičovství

Summary and key words

This bachelor thesis deals with problems of international marriages and family in the Czech Republic.

In the theoretical part of this thesis I define words such as marriage, parenthood and family. I also describe what is required for conclusion of marriage. Thereinafter I clarify who is the foreigner, what is nation, race or culture.

Within the empirical part I have realized qualitative research. I have talked to six international couples. Answers from them are summarized in the conclusion of my thesis. And I also suggested possible ways how to improve the situation of the international marriages and family in the Czech Republic.

Key words

International marriage, culture, traditions and customs, relationship, parenthood

OBSAH

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Charakteristika manželství v České republice	10
1.1 Manželství.....	10
1.2 Výběr partnera do manželství	12
1.3 Podmínky pro vznik manželství a mezinárodního manželství dle českého a mezinárodního práva	13
1.4 Zánik manželství.....	17
2. Soužití manželů různých národů, kultur a náboženství	18
2.1 Soužití manželů	18
2.2 Cizinec	18
2.3 Kultura.....	19
2.4 Etnikum, národ, rasa, rasismus	20
2.5 Předsudky	21
2.6 Společenské chování a jazyk a mezikulturní komunikace	22
3. Výchova dětí v mezinárodní rodině	23
3.1 Příbuzenství a rodina.....	23
3.2 Rodičovství	23
3.3 Rodina a výchova dětí	25
3.4 Socializace cizinců	26
4. Závěr teoretické části	27
II. EMPIRICKÁ ČÁST	28
1. Případové studie	28
1.1 Úvod.....	28
1.2 Vymezení cílů a hypotéz	30
1.3 Zpráva z výzkumu.....	30
2. Zkoumané rodiny	31
2.1 Marta M. a Marian M.	31
2.2 Radka M. a Miroslav M.	33
2.3 Hana P. a Andrew P.	36

2.4 Hana J. a Menberu J.	37
2.5 Eva M. a Vladimír M.	39
2.6 Jana K. a Milan K.	41
3. Zhodnocení	43
3.1 Zjištěná fakta	43
3.2 Potvrzení / vyvrácení hypotéz	44
III. ZÁVĚR.....	46
1. Adaptační program	46
2. Legislativa.....	46
3. Multikulturní výchova	47
IV. SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ	48

ÚVOD

V médiích, ve škole i v běžném životě lidé v poslední době často používají slova jako migrace, globalizace a integrace. Dnes jsou tyto pojmy velice rozšířeným jevem.

Migrace znamená stěhování nebo přemisťování. Lidé se mohou stěhovat z jedné oblasti do druhé z různých důvodů, např. za prací nebo za studiem. Také rozlišujeme migraci krátkodobou nebo dlouhodobou. Lidé cestují a poznávají jiné části světa.

Dalším pojmem je globalizace. Já si pod pojmem globalizace představím jev, při kterém se různé části světa v různých oblastech života setkávají, přizpůsobují a navzájem se ovlivňují. Tak se nabízí i otázka, zda se časem rozdílů ve světě vlivem globalizace nezmenší natolik, že si celý svět bude velmi podobný.

Pojem integrace dle mého názoru znamená propojování světa do jednoho celku. Typickým příkladem je integrace států v Evropě do Evropské unie. Dochází ke sjednocování hospodářství, politiky, kultury.

Zajímalo mě, zda migrace, globalizace i integrace ovlivní život až na úroveň rodiny. Vytvoření nové rodiny nejčastěji začíná sňatkem dvou lidí. Protože v současném globalizovaném světě dochází k častým setkáváním, někdy i k integraci kultur, předpokládala jsem, že s tím se pojí i vznik smíšených neboli mezinárodních manželství.

Problematika mezinárodních manželství mne zaujala natolik, že jsem se jí chtěla zabývat podrobněji ve své bakalářské práci.

Tato bakalářská práce má dvě části. V první části se zabývám teoretickými otázkami jako manželství, příbuzenství, rodičovství a rodina. Zaměřila jsem se také na vysvětlení toho, co je kultura, národ, rasa nebo kdo je to cizinec. Toto vše je vysvětleno se zvláštním zřetelem k mezinárodním svazkům. Mezinárodní manželství vznikne tehdy, když jsou sezdáni dva lidé z různých států, z jiného kulturního prostředí.

Druhá část práce má charakter empirického šetření. Prostřednictvím svých známých jsem získala kontakty na mezinárodní manželství. Sjednala jsem si s nimi osobní setkání. Manželské páry jsem měla možnost během

polostrukurovaného rozhovoru pozorovat. Všechny páry, které mi poskytly rozhovor, mě pozvaly k nim domů. Mohu říci, že tato setkání byla velmi příjemná a přátelská. Schůzky téměř vždy začínaly tím, že jsem manželům postupně kladla mnou připravené otázky, na které páry ochotně odpovídaly. Často se dvojice rozpovídala a formální polostrukurovaný rozhovor se tedy změnil na neformální. Lze říci, že sdílnější byly spíše manželky. Mohlo to být i tím, že ve většině manželství, která jsem zpovídala, byly české národnosti právě manželky.

To, co jsem se dozvěděla, bylo velmi poučné a zajímavé. Díky tomu jsem si uvědomila, jak málo je problematika mezinárodních neboli smíšených manželství zpracovaná. Dříve nebylo tolik obvyklé, že by cizinci zůstávali žít v České republice. Ale v poslední době je tento jev častější. Domnívám se proto, že by mělo být rozšířené multikulturní vzdělávání lidí.

Bohužel ale vznikají i některé problémy. Při svém empirickém šetření jsem se například setkala i s problematikou únosu dítěte z České republiky do ciziny. Pravděpodobně by se legislativa v této oblasti měla ještě zlepšit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. CHARAKTERISTIKA MANŽELSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

1.1 Manželství

V kapitole se zabývám spíše euroamerickým typem manželství, ale sleduji i odlišnosti. Vycházím zde z evropské literatury, která popisuje tradice a mechanismy u nás běžně uznávané.

Pod pojmem manželství současná společnost chápe a uznává soužití muže a ženy, které je zlegalizováno sňatkem. „Manželství můžeme definovat jako sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci.“ (Giddens 1999, s. 156)

Manželství lze definovat několika způsoby:

Ze sociálního hlediska je manželství malá sociální skupina. Je to dvojice, která je pojátkem mezi dvěma rodinami, které se tím staly rodinami příbuznými.

Dle psychologického hlediska je to nově vzniklý vztah, v němž každý z partnerů získal nový sociální status a novou roli. Manželé vyznávají jim vlastní způsob komunikace, řešení konfliktů a vytvořili si své vlastní normy.

Z fyzického hlediska je manželství vymezeno prostorem a časem. Prostor je pro manželství domov, který si spolu vytvořili a nyní ho obývají. Čas, to je doba, po kterou manželství trvá. Předpokládá se, že manželství bude vymezeno na dobu velmi dlouhou. (Vágnerová 2007)

Rozlišujeme dva typy manželství. Prvním typem je *monogamie*, což je sňatek jednoho muže s jednou ženou. Jiný typ manželství je svazek, v němž je dovoleno mít více než jednoho partnera nebo partnerku. Taková *manželství* nazýváme *polygamií*.

V euroamerickém světě lidé vyznávají monogamii. Monogamie se zdá být pro manželské soužití výhodná. Vztah mezi dvěma partnery je intenzivnější a lze říci i více harmonický.

Monogamie se uplatňuje ve vícegenerační rodině, ale více se vyskytuje v tzv. nukleární rodině, kde je matka, otec a dítě nebo děti. Takováto rodina většinou bydlí samostatně ve svém vlastním společném domově. Nukleární rodina se dobře přizpůsobuje životním změnám například stěhování za prací.

(Murphy 2004)

Polygamie je tradičně uznávaná v zemích islámských. Polygamie může být buď mnohoženství (polygynie) nebo svazek, kdy je ženě dovoleno mít víc mužů (polyandrie). (Murphy 2004)

I přes toto členění je obecným rysem manželství uspokojování potřeb. Manželství napomáhá uspokojovat nejen základní *biologické potřeby*, ale v manželství jsou uspokojovány i některé *psychické potřeby*.

Z psychických potřeb, které manželství napomáhá uspokojovat, je třeba v první řadě uvést potřebu citové jistoty. Pouhé partnerství neposkytuje trvalou citovou jistotu, ale oficiálně uzavřeným manželstvím (u nás svatbou) se svazek prokazatelně stává citově stabilnější.

Další psychickou potřebou uspokojovanou manželstvím, je potřeba seberealizace. Dnešní společnost vyžaduje a zároveň i uznává manželské soužití, a proto je potřeba seberealizace uspokojena tím, že se partnerům změní společenský status na pozici manžela (manželky) a tím dosáhnou jednoho ze svých životních cílů.

V neposlední řadě manželství naplní tzv. potřebu otevřené budoucnosti tím, že manželé společně směřují k vytvoření zázemí a domova, k narození a výchově dětí. (Vágnerová 2007)

Při adaptaci na novou sociální roli – manžel (manželka) se objevují ještě další potřeby. Některé z nich jsou ale protikladné. Jako příklad protikladných psychických potřeb realizovaných v manželství uvádím potřebu intimity a potřebu autonomie. Potřeba intimity znamená, že jedinec chce někam patřit, že s někým druhým chce udržovat vzájemný intimní vztah a sdílet s ním radostné chvíle i problémy. V protikladu k potřebě intimity je potřeba autonomie. Jedinec potřebuje vyvíjet svou vlastní osobnost, chce prosazovat svá autonomní práva a samozřejmě prosadit i své individuální potřeby. Pro manželství je důležité, aby manželé chápali, že psychické potřeby vyplývající ze společného vztahu a potřeby jednotlivce musí být v rovnováze. (Vágnerová 2007)

1.2 Výběr partnera do manželství

Výběr partnera do manželství určují nejen požadavky vybírajícího, ale i podmínky, v nichž vybírá. Zejména to, z jak velké skupiny si partner vybírá a jaká je její skladba. Rozhoduje například věk, vzdělání, ekonomické zázemí, náboženská struktura a především to, že se partneři hledají jako pár rodičovský. „... hledáme při směně to, co nám chybí a nabízíme to, co zase partner může potřebovat.“ (Možný 2008, s. 120)

Základním pravidlem výběru je to, zda daná společnost uznává exogamii nebo endogamii. Při *exogamii* se výběr může nebo někdy dokonce musí uskutečnit mimo vlastní skupinu.

Endogamie naopak znamená uskutečňování výběru uvnitř skupiny. Což může být realizováno z nutnosti, ze zásady nebo dobrovolně.

Většina současných známých společností je otevřená – exogamická. (Murphy 2004)

Výběr samozřejmě ovlivňuje rodina. Rodina ovlivnila vybírajícího především tím, jak jej vychovala, jaké názory a postoje mu vštěpovala.

Rodina ale ovlivňuje i samotné vybírání. Někdy může přímo přikazovat, jinde se alespoň snaží manipulovat. „Právo jedince na svobodnou volbu partnera i jiných aspektů rodinného života bylo podřízeno zájmům rodičů, jiných příbuzných nebo celé obce.“ (Giddens 1999, s. 158)

Co se týče náboženství, v historii se téměř zásadně trvalo na tom, aby vznikající manželství byla nábožensky jednotná. Moderní manželství jsou ale velmi nábožensky tolerantní.

Lze říci, že ve většině světových společností zanikají církevní, rasové, ale i teritoriální omezení výběrů. Zůstávají ale omezení třídní a vzdělanostní, i když často nevyřčená.

Současná doba přináší například i změnu výběru manželského partnera proto, že pro zaměstnanou ženu přestává být manželství ekonomicky zajímavé. Rovněž fyzická síla muže již není při výběru pro ženu dominantní. (Giddens 1999)

1.3 Podmínky pro vznik manželství a mezinárodního manželství dle českého a mezinárodního práva

Uzavření manželství je vždy velice významným krokem v soužití dvou dospělých lidí. Pro uzavření manželství si každá společnost stanoví **přesně definovaná pravidla**. Tato pravidla české právo definuje zejména v zákoně o matrikách, jménu a příjmení č. 301/2000 Sb. a v zákoně o rodině č. 94/1963 v platném znění.

Manželství v České republice mohou uzavřít lidé, kteří dovršili věku 18 let. Výjimečně mohou uzavřít manželství lidé ve věku 16 let, musí to ale být na základě rozhodnutí soudu.

Musí být svobodní, způsobilí k právním úkonům a nesmí být mezi sebou v přímé příbuzenské linii.

Před uzavřením manželství je nutné také splnit určité **administrativní požadavky**.

Podle zákona o matrikách, jménu a příjmení a podle zákona o rodině musí být předloženy předem definované **veřejné listiny**. Kromě dotazníku k uzavření manželství je nutno předložit rodný list, občanský průkaz, nebo jiný doklad prokazující totožnost, výpis o trvalém bydlišti a doklady potvrzující rozvod minulého manželství nebo úmrtí předchozího manžela.

V České republice lze uzavřít manželství **občanským nebo církevním svazkem**.

Manželství se uzavře, pokud ti, kteří chtějí vstoupit do manželství (snoubenci), veřejně a za přítomnosti dvou svědků před pověřenou osobou (před starostou, nebo osobou pověřenou církví) vyjádří souhlas, že spolu vstupují do manželství.

Při uzavírání manželství jsou snoubenci také povinni prohlásit, zda **příjmení** jednoho z nich bude jejich příjmením společným, či zda si ponechají svá dosavadní příjmení. Nebo zda spolu s příjmením společným bude jeden z nich užívat i příjmení předchozí.

Příjmení složené ze dvou příjmení musí mít určené pořadí. Na základě žádosti ženy lze uvádět příjmení ženy v mužském tvaru jen tehdy, pokud jde o cizinku nebo občanku ČR, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině nebo jejíž manžel je cizinec. (www.mvcr.cz)

Pokud se rozhodne uzavřít manželství pár, ve kterém je **jeden z nich občanem České republiky a druhý je cizím státním občanem**, je potřeba obstarat administrativních záležitostí více.

Kromě základních zákonů (o matrikách a o rodině) musí být respektovány i další zákony například č. 325/1999 sb. a 326/1999Sb.v platném znění, což jsou zákony o azylu a o pobytu cizinců.

Nejpodstatnější je to, že všechny dokumenty, které jsou potřeba, musí být **úředně ověřeny a přeloženy soudním znalcem do českého jazyka**.

Snoubenci mají právo si vybrat datum a místo konání obřadu. Tyto a další údaje vyplní v dotazníku k uzavření manželství a spolu s potřebnými doklady jej předají na daný matriční úřad. Ten zajistí administrativní předpoklady pro svatební obřad.

Matrikář po předložení všech potřebných dokumentů vyplní se snoubenci **Protokol o uzavření manželství**.

Občané České republiky většinou předloží rodný list (nebo úředně ověřenou kopii) a občanský průkaz České republiky. Nebo je možné předložit cestovní doklad České republiky, ale k tomu musí být doložen výpis o rodinném stavu a výpis o trvalém pobytu. Tyto údaje je možné získat z elektronické evidence obyvatel na místech Czechpoint. Jestliže má snoubenec trvalý pobyt v cizině, musí předložit výpisy o trvalém pobytu a rodinném stavu vydané cizím státem.

Pokud stát neposkytne výpis o rodinném stavu, lze ho nahradit předložením dokladu o zrušení nebo rozvodu manželství nebo úmrtním listem manžela nebo manželky.

Druhý ze snoubenců, který je cizinec, musí předložit doklad totožnosti, dále rodný list, doklad o státním občanství a doklad, kterým prokazuje právní způsobilost k uzavření manželství ne starší 6 měsíců (součástí tohoto dokladu může být i potvrzení o osobním stavu. Je nutné předložit i dokument, který potvrzuje, že manželství bude uznáno i v domovském státě cizince. V případě, že cizinec již žil v manželství, je nutné předložit i rozhodnutí o zrušení či rozvodu manželství či partnerství, nebo případně úmrtní list manžela či manželky. (www.portal.gov.cz)

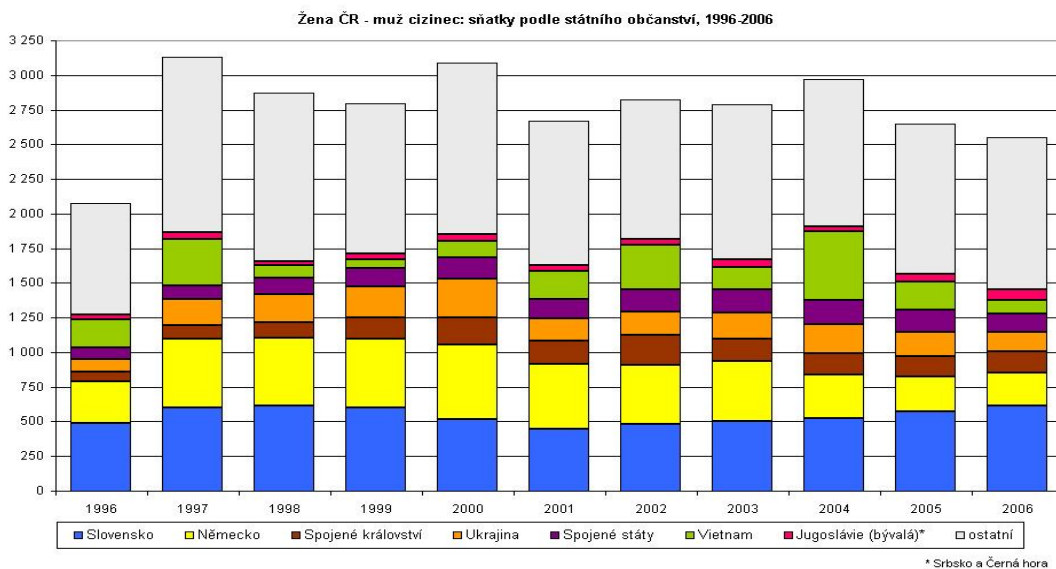
Dále musí cizinec doložit, že má oprávnění k pobytu v České republice, tedy jedná-li se o občana mimo Evropskou unii, tento dokument nesmí být starší 7 dnů. (www.portal.gov.cz)

Problematika manželství není v mezinárodním, ale bohužel prozatím ani v evropském právu jednotná. Pojem manželství se sice snaží některé dokumenty definovat, ale jsou to většinou definice velmi obecné. Například dle Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948 mají právo svobodným souhlasem vstoupit do manželství zletilý muž a žena bez omezení rasových, náboženských nebo národnostních. Podobně vymezuje manželství i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966. (www.europarl.europa.eu)

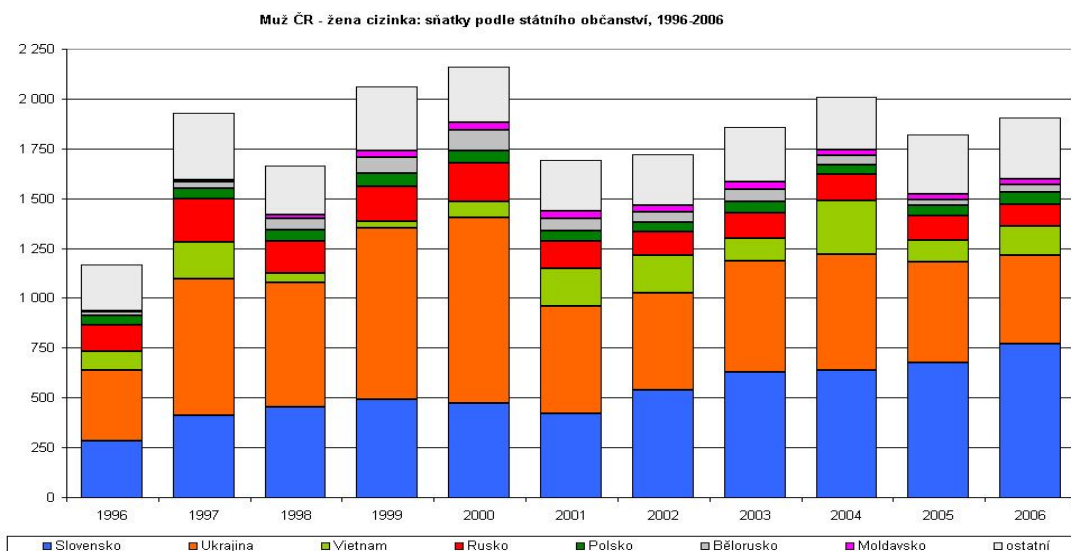
Grafy znázorňující počty sňatků občanů ČR s cizinci v letech 1996 – 2006

(www.socioweb.cz)

Graf č. 1

Graf č. 2

Z uvedených grafů o manželstvích uzavřených s cizinci v České republice vyplývá, že v letech 1996 až 2006 si české ženy vybíraly nejvíce Slováky nebo Němce. Zatímco čeští muži se ženili nejvíce s Ukrajinkami a se Slovenkami. Nejvíce mezinárodních sňatků bylo uzavřeno v roce 2000.

1.4 Zánik manželství

Způsoby řešení manželských problémů, sociálně i formálně přijatelné možnosti jsou v různých společnostech (větších či menších sociálních skupinách) různé. Někdy dokonce platí i různé vzorce chování odlišné pro muže a ženy. Neformálně zanikají funkce manželství velmi dlouhodobou nebo trvalou nepřítomností jednoho z manželů.

Manželství může zaniknout jen předepsaným způsobem. Může to být z důvodu úmrtí jednoho z manželů, což musí být doloženo úmrtním listem. Nebo na základě soudního rozhodnutí o tzv. prohlášení za mrtvého. Za života obou manželů je možné zrušit manželství rozvodem. Jedná se o soudní rozhodnutí, při němž soud bere v úvahu, že manželství je hluboce a rozvrácené a nelze očekávat obnovu soužití. Na rozvod není právní nárok, neboť soud může dospět k závěru, že smíření mezi manželi je možné. K rozvodu není nutný souhlas druhého manžela. Soud může na návrh jednoho z manželů manželství rozvést proti vůli druhého. (www.mvcr.cz)

V případech rozpadu mezinárodních manželství se aplikuje v rámci Evropské unie Nařízení Rady Evropské unie z roku 2003, v němž je například nejednoznačné, který soud (ve kterém státě) bude mít rozhodné právo. Proto v současné době evropská komise připravuje novelizaci.

(www.europarl.europa.eu)

2. SOUŽITÍ MANŽELŮ RŮZNÝCH NÁRODŮ, KULTUR A NÁBOŽENSTVÍ

2.1 Soužití manželů

Mezi manželi platí základní pravidla. Muž a žena mají stejná práva a povinnosti, jsou povinni žít spolu a být si věrni. Měli by si pomáhat a společně pečovat o děti. Navzájem se respektovat a udržovat důstojné rodinné prostředí. Na fungování společné domácnosti by se měli oba manželé podílet podle svých možností. (Plecitý 2001)

Manželství spojuje životy dvou lidí, ale vstoupit do manželství znamená omezit svou svobodu a přistoupit na kompromisy.

„Manželství existuje ve všech společnostech, byť v nich s sebou nese různé závazky a povinnosti.“ (Murphy 1998, s. 73)

2.2 Cizinec

Podle zákona o pobytu cizinců je cizincem osoba, která nemá české občanství. Cizinec může mít v České republice povolen trvalý nebo přechodný pobyt.

Trvalý pobyt je cizinci povolen po 5 letech, ale aby ho získal, musí v České republice žít nepřetržitě 3 roky a mít zde zaměstnání. Cizinec musí vlastnit průkaz o povolení k pobytu a to nejčastěji formou štítku, který bývá vlepen do cestovního dokladu. Tento průkaz platí 10 let, u osoby mladší 15 let platí po dobu 5 let. Průkaz lze na stejnou dobu prodloužit, ale je nutné o prodloužení požádat 90 dní před uplynutím platnosti. Každá změna pobytu na dobu delší než 180 dní musí být do 30 dnů nahlášena na cizineckou policii. (www.cizinci.cz)

Aby bylo cizinci uděleno *české občanství*, je nutno o občanství zažádat. Na získání občanství není právní nárok. Cizinec, který chce získat české občanství, musí mít v České republice trvalý pobyt po dobu 5 let. Ve většině případů se musí vzdát svého původního občanství. (www.cizinci.cz)

Dále nesmí být v posledních pěti letech soudem odsouzen za úmyslně spáchaný trestný čin. Měl by umět česky a také musí plnit zákonem stanovené podmínky dle zákona o pobytu cizinců. (www.cizinci.cz)

Postoj Čechů k cizincům je různý. Češi rozlišují tři hlavní skupiny cizinců. První skupinu tvoří bohatí cizinci, kteří v České republice investují a utrácení peníze. Do druhé skupiny patří cizinci spojení s občany České republiky příbuzenským vztahem. Obě tyto skupiny jsou vnímány kladně. Třetí skupina, do níž Češi řadí etnicky odlišné cizince je vnímána jako zdroj problémů.

(Gabal 1999)

2.3 Kultura

Kultura je to, čím se člověk odděluje a odlišuje od přírody. Kultura je to, co si lidé sami vytvořili. Kultura je předávána z generace na generaci. Mohou to být výsledky lidské práce, jako třeba stavby, nebo oblečení, mohou to být i nehmotné lidské myšlenky, písničky a podobně. Kulturou lze také chápat normy, zvyky a názory určité společnosti.

Každá kultura je specifická a plnohodnotná. Každé společenství, národ nebo etnikum má svou vlastní kulturu. Ve světě existuje kulturní pluralismus. Česká republika je prozatím poměrně národnostně homogenní s minimem národnostních menšin neboli minorit.

„Prosadit multikulturní soužití, dodržovat práva minorit a nastolit národnostní a rasový mír a klid je pro Českou republiku nezbytnou legitimací pro vstup do Evropské unie. Zvykněme si proto i my na myšlenku, že obyvatel České republiky není totéž co Čech!“ (Šišková 1998, s. 42)

Jednotlivé kultury by měli lidé chápat jako rovnocenné a měli by je respektovat a tolerovat. Nelze považovat jednu kulturu za lepší než ostatní kultury.

„...všechny lidské kultury, jež po dlouhá období naplňovaly životem celé společnosti, jsou schopny sdělit něco důležitého všem lidem.“ (Taylor 2001, s. 83)

Ale objevuje se i přístup zvaný etnocentrismus. Etnocentricky zaměřený jedinec, či národ považuje svou vlastní kulturu za nadřazenou.

V minulosti ale i dnes dochází k míšení kultur. Objevují se tak procesy známé jako enkulturace, akulturace a asimilace.

Enkulturation znamená, že člověk během svého vývoje ať už vědomě či nevědomě přijímá prvky jiné kultury.

Akulturation nastává tehdy, když se dvě nebo více kultur vzájemně velmi často potkávají při nenásilném kontaktu a navzájem přijímají kulturní prvky, přemění je, některé součásti vypustí, ale zachovávají si i své vlastní.

Asimilace je násilné vnucování dominantní kultury. Původní prvky podřízené kultury nakonec zanikají. (Průcha 2004)

2.4 Etnikum, národ, rasa, rasismus

Lidé stejné rasy, vyznání, kultury, často i jazyka nazýváme etnikum. S pojmem etnikum souvisí i jiný pojem – etnická příslušnost. V praxi je označovaná jako národnost, neboť tyto pojmy bývá obtížné od sebe odlišit. Je to pocitově, rozumově a často i jazykově zdůvodnitelné vědomí, že člověk patří k určitému etnickému (národnostnímu) společenství. Teorie se snaží pojmy etnikum a národ od sebe odlišit podle toho, jak se vyvíjely dějiny na určitém území.

„Národ je osobitě a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.“ (Průcha 2001, s. 21)

Pojem rasa zdůrazňuje anatomii člověka, jeho tělesné znaky (výšku těla, tvar lebky, barvu kůže). Existuje také třídění ras podle sociologie nebo podle kultury např. germánská nebo slovanská rasa. V historickém vývoji docházelo a také v současnosti dochází ke značnému setkávání ras. Rasy se mísily, nebo se naopak od sebe distancovaly.

„S rozvojem informačních technologií a nástupem nového životního stylu dochází v posledním půlstoletí k nebývalému míšení etnik, což má na mnoha místech za následek smývání rozdílů mezi jednotlivými skupinami, jejich míšení a zánik či změnu rysů, které jednotlivé skupiny tradičně charakterizovaly. Kromě změn charakteristických fyzických a psychických znaků dochází i ke změnám kultury a sociální sféry. Ne nadarmo se hovoří o globalizaci lidstva.“

(Šišková 1998, s. 31)

Velmi nepřátelské a diskriminační chování se nazývá rasismus. Rasismus nadměrně vnímá rasové odlišnosti a projevuje se agresivním chováním ve formě slovního či fyzického napadání. Rasismem ale není, pokud se jedna rasa od druhé distancuje a neohrožuje ji. Nesmí dojít ke znevýhodnění, čili k rasové diskriminaci. (Průcha 2001; Průcha 2004)

2.5 Předsudky

Často z generace na generaci jsou předávána určitá hodnocení kultur, národů, ras nebo jiných sociálních skupin. Tato převzatá hodnocení předurčují postoj nebo předurčují chování nositele předsudku vůči objektu předsudku. „Předsudky lze definovat jako apriorní představy o jedinci nebo skupině, které jsou často založeny spíše na informacích z doslechu než na skutečných poznatcích.“ (Giddens 1999, s. 23)

Předsudky vyplývají z neznalosti a strachu. U malých dětí si můžeme povšimnout, že si svou odlišnost neuvědomují, dokud je na to okolí neupozorní. Pak to velmi těžce nesou. V rodině by se mělo zdůrazňovat to, v čem se shodují s ostatními dětmi, měla být posilována sebedůvěra a mělo by být dětem vštěpováno, že jejich odlišnost může jejich okolí obohatit. Předsudky jsou negativní představy o určité osobě nebo skupině lidí. Předsudky jsou postoje a lidské postoje lze změnit jen velmi obtížně a jsou velmi stálé, často trvalé. Předsudky mohou mít i velmi vzdělaní lidé. Mnohem nebezpečnější je ale diskriminace, protože to už je negativní jednání vůči určité osobě nebo skupině. (Giddens 1999)

2.6 Společenské chování a jazyk a mezikulturní komunikace

V některých společnostech je společenské chování spíše strohé a jazyk jednoduchý, v jiných společnostech vyžaduje správné chování spíše více slov. Specifiku určitého společenství někteří teoretikové (například Bert Hellinger) zkoumají také při studiu používání mužského nebo ženského rodu v jazyce. Společnosti, kde jsou používány genderové jazyky, prý zdůrazňují genderové rozdíly i ve společenském životě.

Komunikace mezi kulturami, národy či rasami především předpokládá pochopení odlišnosti. Při neverbální komunikaci se například liší míra tělesného

kontaktu (podání rukou, objímání, líbání). Verbální komunikace předpokládá například respektování odlišnosti již při pozdravu či oslovení (formálnost či neformálnost). Významně se rozdíly projevují zejména při vzájemné komunikaci rodičů a dětí. (Průcha 2004)

Komunikaci ovlivňují čtyři základní faktory: hodnoty, vnímání, předpojatost a styl komunikace. Různé etnické skupiny mají různé vzorce chování a různý *hodnotový systém*, který dodržují. Při nedodržení nějaké z hodnot následuje trest. Problém nastává, když dojde ke komunikaci členů ze skupin s odlišným hodnotovým systémem. Může se stát, že to, co jeden považuje za správné, může být pro druhého nepřipustné. Každá etnická skupina *vnímá* určitou situaci odlišně podle toho, co přijala od svých předků. „Znamená to, že pravd je na světě mnoho, náš pohled je sice jedinečný, nikoliv však jediný.“ (Šišková 2001, s. 14)

Komunikaci výrazně komplikuje fakt, pokud je jeden z komunikujících předpojatý vůči druhému, tedy xenofobní postoje. *Předpojatost* je předběžný, někdy i neopodstatněný názor celé etnické skupiny, ale jen jednoho člena skupiny. Předpojatost může být kladná nebo záporná. *Styl komunikace* je ovlivněn zvyklostmi dané etnické skupiny. Zahrnuje nejen obsah sdělení, ale také gesta, mimiku nebo tón hlasu. (Šišková 2001)

3. VÝCHOVA DĚTÍ V MEZINÁRODNÍ RODINĚ

3.1 Příbuzenství a rodina

Sezdání partnerů vede ke vzniku příbuzenství dvou rodin, které spolu do té doby neměli nic společného. Po narození dětí se příbuzenské vazby stávají ještě silnějšími. Velký důraz na silné vazby se klade i v seskupení, kterému říkáme rodinný klan. Klan je poměrně velké společenství, má jednoho společného předka, kterého dokazují rodokmeny. Klany si někdy kromě skutečných rodokmenů vytvářejí i rodokmeny smyšlené. Sňatky uvnitř klanu jsou zakázány. Je vyžadováno spojení sňatkem s osobou z jiného klanu a tak dojde i k nárůstu počtu členů v klanu. Klan může být uzpůsoben matriarchálně. Tedy v čele stojí žena a

má vůdčí postavení, dětem se věnuje otec. Nebo patriarchálně, kdy v čele stojí muž. (Murphy 2004)

Pokud se dva dospělí lidé rozhodnou vstoupit do manželství, vznikne nové rodinné zázemí. To je počátek tzv. prokreační rodiny, tedy té rodiny, kterou si vytvářejí. Nové zázemí nahrazuje to zázemí, které měli ve své původní čili orientační rodině. Zároveň se připravují i na novou sociální roli, na nové zkušenosti a na stresové situace. Přestože rodina byla původně postavena na majetkovém, ekonomickém základu, dnes je rodina chápána sociologicky. Sociálně největší je ale její reprodukční význam. (Murphy 2004)

3.2 Rodičovství

Připravenost mít děti je průvodním jevem manželství. Z manželů se tak stávají rodiče. „Rodičovská role významně přispívá k dalšímu osobnostnímu rozvoji dospělého člověka, kterému přináší mnoho důležitých zkušeností. Ovlivňuje jeho uvažování a emoční prožívání, další role i mezilidské vztahy. V rámci rodičovství se rozvíjí schopnost vnímat svět očima jiné bytosti, sociální a emoční inteligence, flexibilita empatie, ochota potlačit osobní potřeby ve prospěch dítěte, prohlubuje se schopnost vytvořit hluboký a trvalý citový vztah.“ (Vágnerová 2007, s. 109)

Od manželství se očekává, že bylo uzavřeno za účelem zplodit děti. V různých kulturách je plodnost ženy zásadní. Jakmile se jedinec ožení nebo vdá a má děti, stoupne jeho společenská prestiž. Rodičovství opět uspokojuje některé z potřeb, například potřebu nových podnětů. Pro manžele je dítě jakýmsi zdrojem nových zážitků, jistým oživením doposud všedního života. Nebo uspokojuje i potřebu citové vazby. Dítě přijímá citové projevy rodičů, ale zároveň je i oplácí. Role matky a otce jsou velice odlišné.

Přechod k rodičovství je velmi významným mezníkem ve vývoji manželství. Je to velmi významný mezník i v životě jednotlivce. Rodičem se člověk stává ne postupně, ale zlomově, okamžikem narození dítěte a stává se jím navždy. (Vágnerová 2007)

„Sociální status ženy je historicky těsně svázán s mateřstvím. I poté, co společnosti našeho kulturního okruhu vesměs legalizovaly umělé přerušování těhotenství, těhotná žena, která se pro přerušování rozhoduje, je pod nátlakem

kultury, která se tradičně dívá odmítavě na odmítání mateřství. Celoživotně bezdětná žena naráží na nevyslovenou, ale tiše v jejím okolí přítomnou otázku po povaze svého stavu: nechce, anebo nemůže mít děti? Anebo chce a mohla by, ale nikdo nechce mít dítě s ní?“ (Možný 2006, s. 149)

Ve všech kulturách rodiče o dítě pečují v pěti základních bodech. Poskytují mu bydlení, výživu, ošacení, zdraví a vědomosti. Jednotlivé kultury se liší používanými prostředky a mírou rodičovské autonomie. Rodiče mohou používat výchovné prostředky například vlastní nebo zajistit dítěti školu, uplatňovat autonomii direktivní nebo liberální, přenášet na dítě hodnotový systém prostřednictvím zákazů a příkazů nebo ponechávat dítěti volnost ve výběru hodnot.

Při mimorodinné socializaci rovněž hraje významnou roli kulturní zvyklost. Například začlenění do vrstevnické skupiny, které je běžné v okruhu naší kultury, v jiných kulturách běžné není. Výchova dětí závisí na tradicích. Různé kultury také mohou různě vychovávat děvčátka a chlapce. (Možný 2006)

3.3 Rodina a výchova dětí

Rodina je tradiční malá sociální skupina, kde se utvářejí a reprodukují základní sociální vztahy. Rodina je propojena manželskými a příbuzenskými vztahy, má určité ekonomické propojení, má určitý společný způsob života a často mívá určitým způsobem vymezené prostředí. V rodinném prostředí se promítají celospolečenské poměry, ale zároveň je to prostředí, které chrání členy rodiny před celospolečenskými problémy.

Nejvýznamnějšími vztahy jsou vztahy mezi rodiči a dětmi. Pojem dítě většinou chápeme jako dítě nezletilé. Například v právu jsou raději používány pojmy předkové a potomci.

Je nutné zdůraznit, že nezletilé děti nejsou pouze pasivní objekty výchovného působení rodičů. V závislosti na věku a rozumové vyspělosti dítěte je dítě i subjektem tohoto vztahu. (Hrušáková 1998)

První povinností a zároveň právem rodičů vůči dítěti je určení jména příjmení dítěte. Rodiče jsou dále odpovědní za péči o nezletilé děti, zastupují nezletilé děti a mají právo a povinnost spravovat jejich majetek.

Vychovávat dítě – to především znamená, že rodiče by měli být dětem příkladem. Rodiče by se například mimo jiné měli i dohodnout na stupnici hodnot, které budou vyznávat a na dítěti požadovat. Při výkonu práv a povinností vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užívat výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.“ (Zákon o rodině §31, odst. 2)

Práva dětí vůči rodičům jsou ale mimo jiné i například právo na život se svými genetickými rodiči, právo na soukromí. Naopak má dítě vůči rodičům povinnosti jako třeba ctít je a respektovat a dle svých možností jim pomáhat. Intervence do rodiny a výchovy dětí z vnějšího okolí, zejména ze strany státu je velmi problematická. Vnější společnost musí zvážit míru, adekvátnost a rychlost zásahu do rodiny. Proti sobě totiž stojí soukromí rodiny a nutnost ochrany některého člena rodiny. (Hrušáková 1998)

3.4 Socializace cizinců

Socializace je pojem, označující proces, během kterého se jedinec začleňuje do společnosti.

- a) Jako v tavicím kotli se menšina s domácími tradicemi smísí a vzniknou zcela nové kulturní vzorce.
- b) Znaky se smísí tak, že původní vzorce jsou zachovány, což je předpoklad vzniku multikulturní společnosti.
- c) Menšina je oddělena a žije naprosto izolovaně.
- d) Původní kulturní znaky jsou potlačovány a nahrazovány dominantní kulturou.

Pro každého migrujícího je zásadní, že mění prostředí, že jsou na něj kladeny nároky země, kam přichází a že se **potřebuje adaptovat**. Imigranti přicházejí do nové země mnohdy bez peněz, často se v nové kultuře neorientují, obvykle nemají ani přehled o normách společnosti, do které přicházejí. V období adaptace se musí vypořádat mnohými problémy. Adaptace často rozhodne, zda se nově příchozí stane imigrantem, nebo zda se s pocitem nepřátelství a rozhořčení vrátí zpět. Při adaptaci hraje velmi podstatnou úlohu to, zda jsou si obě kultury blízké.

Význam mohou sehrát nejen zásadní hodnoty kultur, ale i zdánlivé maličkosti jako třeba styl oblékání, hygienické návyky, rozdíly ve stravování.

Při adaptaci mohou vznikat **problémy při komunikaci**. Problémy mohou vzniknout například proto, že jedna z komunikujících stran předpokládá určitou reakci, která nepřijde. Nebo může dojít k nedorozumění použitím nevhodného slova. Nejhorší je, pokud při komunikaci lidí z rozdílných kultur jeden člověk druhého přehlídí nebo se mu vysmívá nebo projevuje zlost. Používání jazyka není jednoduché zejména pro děti z rodin imigrantů. Není to jednoduché pro děti, které s rodiči nebo s jedním z nich mluví jiným jazykem než v okolí. (Giddens 1999)

„Každá kultura má svá specifická pravidla a hodnotové systémy, které odrážejí to, co pro ni bylo během jejího vývoje užitečné a potřebné. Stejná reakce na určitou životní situaci proto může být v různých kulturních kontextech různě interpretována a posuzována.“ (Šišková 1998, s. 35)

Období adaptace má velký vliv na **úspěšnost socializace**. Možná, že toto počáteční období adaptujícího se imigranta rozhodne o tom, **jak budou rodiče** ve smíšeném manželství **přistupovat k výchově**.

Některé kultury totiž prosazují více autonomní výchovu vedoucí k síle plnohodnotně a samostatně se ve společnosti prosadit a uplatnit. V této výchově je zdůrazňován především jedinec. Jiné kultury prosazují výchovu respektující starší a uznávající spíše podřizování se přáním blízkých. Je zdůrazňována spolupráce a úcta ke skupině. Výchova v rodině má ale i dopad na postoj rodiny ke škole. Smíšená manželství žijící v České republice se pak rozhodují, zda dítě z takové rodiny zařadit do běžné české školy, zda zvolit školu, kde probíhá výuka v jiném, než českém jazyce nebo zda zvolit školu specializovanou pro jinou konkrétní kulturu. Také postoj ke škole může být v rodinách různých kultur různý. Rodiče mohou ponechat dítě, aby se samo přičinilo o školní výsledky, nebo se do přípravy dítěte do školy může naopak spolupodílet celá rodina. V období školního věku je neopomenutelná autorita vrstevníků. V tomto období se projeví to, jak bylo dítě vychováváno předtím zejména v rodině. (Průcha 2001)

Období školního věku je nejkritičtější období pro děti nějak se odlišující. V této době se rozhoduje o tom, zda budou vyčleněny k okraji společnosti nebo se začlení do přátelského prostředí. (Průcha 2001)

4. ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

Teoretické poznatky nemohou konkretizovat jednotlivé požadavky, ani nemohou předpokládat konkrétní situace, které se mohou vyskytnout v mezinárodních manželstvích. Obecné teorie nemohou zohledňovat velkou rozmanitost a jedinečnost ve vztazích.

Teprve život může ukázat, jaké problémy řeší mezinárodní manželství v praxi.

Zajímalo mne, jak se ve skutečnosti žije mezinárodním manželstvím v České republice a proto jsem se rozhodla zjistit individuální starosti a radosti v mezinárodních manželstvích žijících v mém nejbližším okolí.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1. PŘÍPADOVÉ STUDIE

1.1 Úvod

Otázkou mezinárodních manželství se dříve vědci ani média příliš nezabývala.

Mezinárodní manželství nebyla příliš častá. V dnešní době, kdy *je svět více otevřený*, lidé hodně cestují a poznávají tak nové kultury už mezinárodní manželství nejsou tak neobvyklým jevem.

Česká společnost se výrazně proměnila po roce 1989. Po pádu železné opony nastala větší možnost cestovat, ale otevřely se i možnosti pro migraci obyvatel.

Někteří Češi opouštěli Českou republiku a vycestovali dočasně nebo emigrovali do jiné země.

Do České republiky se naopak přistěhovali imigranti různých národností. Bylo zřejmé, že Česká republika se stává mnohonárodnostním státem.

To vyvolalo potřebu upravit československou a později českou legislativu. Platné zákony byly novelizovány tak, aby byly v souladu s mezinárodními zásadami a aby české právo tyto zásady uplatňovalo v administrativní praxi.

Ve svém výzkumu jsem chtěla zjistit, jak mezinárodní manželství v České republice vznikají, jak fungují, jak se manželé cítí. Pro výzkum jsem využila kvalitativní metodu rozhovoru.

Kontakty na osoby žijící v mezinárodním manželství jsem se pokoušela získat na matrice pardubického magistrátu. Tam mi ale sdělili, že mi bohužel nemohou takovéto informace poskytnout. Ale nakonec jsem informace o smíšených manželstvích zjistila od známých v místě mého bydliště.

S prosbou o poskytnutí rozhovoru jsem původně oslovila devět rodin. Tři manželské páry bohužel nebyly ochotné se mnou o svém manželství hovořit.

Šesti zbylým manželským párům jsem položila podobné otázky, ale někdo se rozpovídal více, někdo odpověděl jen stručně.

Rozhovor jsem většinou začala tím, aby zavzpomínali, ***kde, a jak se seznámili.***

Dále jsem se ptala na to, ***co bylo nutné zařídit před svatbou.*** Jaké typy dokumentů potřebovali k uzavření manželství a jak dlouho to vše trvalo.

Zajímalo mne, jestli svatba probíhala podle českých tradic a jaké svatební tradice jsou zvykem v jiné kultuře.

Ptala jsem se i ***jakým jazykem spolu pár hovoří*** a jakým jazykem mluví jejich děti, pokud nějaké mají.

Další otázkou byla ***výchova dětí,*** bohužel k této otázce se žádný z párů příliš podrobně nevyjádřil. Většinou odpověděli, že dítě vychovávají jakýmsi společným kompromisem, že se snaží o co nejlepší výchovu a o to, aby se jejich dítě začlenilo bezproblémově do české společnosti.

Otázka ohledně zvyků a tradic byla další, na kterou jsem se dotazovala. U této otázky se cizinci naopak velice barvitě rozhovořili o tradicích a zvycích, které dodržují například na Vánoce, ale zmínili i jiné svátky, typické pro danou zemi. Také velice dlouho mluvili o typických pokrmech, což byla má další otázka.

Na závěr jsem se cizinců ptala, ***proč se s manželem či s manželkou rozhodli žít v České republice*** a souvisela s tím i poslední otázka, co se jim líbí nebo nelíbí na životě v České republice.

1.2 Vymezení cílů a hypotéz

Cílem empirické části této bakalářské práce je zjištění faktů o tom, jak se u nás žije cizincům v manželstvích uzavřených s občanem České republiky a o tom, s jakými problémy se mezinárodní rodiny žijící v České republice potýkají.

Před zahájením výzkumu jsem si stanovila tyto hypotézy:

- a) V mezinárodních manželstvích a rodinách je jedním ze základních problémů jazyková bariéra.
- b) Cizinci jsou v Čechách svým okolím přijímáni spíše negativně.
- c) Cizinci musí v České republice splnit při uzavírání manželství s občanem ČR složité a časově náročné administrativní požadavky.
- d) V rodinách, kde je největší odlišnost kultur, z nichž manželé pocházejí, jsou problémy v soužití největší. Rodina, ve které jeden z manželů pochází ze státu mimo Evropu, je problematičtější než rodina, kde jsou oba manželé Evropané.

1.3 Zpráva z výzkumu

Výzkum jsem zahájila zjišťováním kontaktů na mezinárodní manželství v prosinci 2008. Jako nejvhodnější metodu výzkumu jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Během měsíce prosince jsem si sjednala všechny schůzky. Tři manželské páry se výzkumu odmítly zúčastnit, dvě schůzky proběhly u párů doma ještě v prosinci 2008 a u dalších čtyř rodin jsem výzkum provedla opět u nich doma v lednu 2009. Před zahájením všech schůzek jsem si připravila šest okruhů základních otázek polostrukturovaného rozhovoru: seznámení, svatba, jazykové bariéry, výchova dětí, zvyky a tradice, život v České republice. Zjištěná fakta a verifikaci hypotéz jsem zpracovala v únoru 2009. Přesto, že se jedná o nízký počet zkoumaných rodin, mám za to, že z okolí mého bydliště je to dostatečně vypovídající vzorek mezinárodních manželství.

2. ZKOUMANÉ RODINY

Výzkum jsem provedla u šesti manželských párů. Dvě rodiny byly polsko-české, jedna americko-česká, jedna etiopsko-česká, jedna ukrajinsko-česká a jedna rodina slovensko-česká. V pěti případech ze šesti je manžel cizinec a manželka Češka. A právě tyto manželské páry se rozhodli žít v zemi manželky. Jen Slovenka Jana se rozhodla následovat svého manžela do Čech.

2.1 Marta M. a Marian M.

Stručné údaje o manželském páru:

Věk manželského páru: více než 40 let

Délka manželství: 20 let

Seznámení: v České republice

Svatba: v České republice

Občanství cizince: české

Jazyk, kterým rodina hovoří: česky i polsky

Děti v rodině: nemají

Je uzavření mezinárodního manželství v České republice podle vás

legislativně náročné: ano

Tento polsko-český manželský pár se setkal v zaměstnání. Vlastně měli spíše stejnou cestu do práce. Oba jezdili trolejbusem ze sídliště Dukla. On z ubytovny a ona z bytu. Lze říci, že Marian se k práci v Čechách nedostal náhodou. V Polsku jemu a několika jeho kolegům bylo nařizeno, ať odjedou pracovat do Čech. Nejdříve do Brna a poté do Semtína v Pardubicích. Marian začal v Semtíně pracovat v roce 1986. V té době bylo totiž v Semtíně hodně práce po výbuchu části chemické továrny v roce 1984.

Před svatbou se navštěvovali, jednou za tři měsíce on přijel za ní do Čech anebo Marta jela do Polska. Když se tento pár rozhodl vzít, bylo potřeba zařídit spoustu náležitostí. Marian jako cizinec musel mít zde

v Čechách trvalé bydliště. To měl zajištěné samozřejmě u paní Marty. Dále bylo nutné, aby měl stálé zaměstnání, to mu zajistil bratr paní Marty.

Manželé původně uvažovali o církevním sňatku, jelikož Marian je věřící. Aby mohli uzavřít církevní sňatek, bylo nutné, aby paní byla pokřtěná, ale nikde v okolních kostelech nebyli ochotni ji narychlo pokřtít. Hlavním důvodem nejspíše bylo, že paní Marta byla rozvedená. Tak tedy proběhl sňatek civilní.

V Polsku je více než 90% věřících a patří k nim i pan Marian. Od mala chodil na nedělní mše a nyní chodí i v Česku každou neděli do kostela, ale nechodí ke zpovědi. Pan Marian dodnes nemá české občanství, má pouze průkaz o povolení k pobytu pro příslušníka členského státu Evropských společenství. Má tedy povinnost se vždy po určité době hlásit na cizinecké policii. Dnes má už i rodné číslo, které po delší době přiděluje Česká správa sociálního zabezpečení.

Když jsem se ptala na tradice, řekli mi, že tradice dodržují stejné, jako v Česku, ale povídali mi hlavně o typických pokrmech. Zmínili např. Sernik – buchta s tvarohem a s rozinkami nebo Hûte – směs uvařené pšenice, máku s cukrem, rozinek a ořechů a celé se to zalije medem. Jinou tradici ale dodržují na Velikonoce. Dívky se místo šlehání pomlázkou polévají vodou, což je velice rozšířený zvyk i na Slovensku. Na Květnou neděli nosí rozkvetlou jívku – kočičky – do kostela a nesou s sebou i košík s bílým šátkem, a v něm chléb, sůl, vajíčko a zelenou větvičku a celý ten košík si v kostele nechají posvětit.

Také jsem se ptala, proč se Marta s Marianem rozhodli žít v Čechách. Marian mi řekl, že on se na život zde velmi rychle adaptoval a že v 80. letech když přišel z Polska sem, bral Českou republiku jako velmi vyspělou zemi. On řekl, že Česká Republika pro Poláky byla jako záchod. Na můj nechápavý výraz paní Marta reagovala vysvětlením, že v polštině označují světové strany východ a záchod. Pan Marian tím, tedy myslel, že Česká republika byla pro ně hospodářsky srovnatelná se západními zeměmi.

Do Polska jezdívají manželé Marta a Marian spolu třikrát ročně. V současné době je na tom Polsko ekonomicky mnohem lépe než dříve.

Tento manželský pár spolu nemá děti a rodinu již neplánují. Paní Marta má dvě již dospělé děti z předchozího manželství a pan Marian, i jeho příbuzní v Polsku, s nimi vychází velmi dobře.

Při odchodu jsem si řekla, že tato dvojice působí velmi šťastným dojmem. Protože schůzka proběhla před Vánočními svátky, nabídla mi paní Marta cukroví. Řekla mi, že na Vánoce peče jak české tak i polské cukroví.

2.2 Radka M. a Mirosław M.

Stručné údaje o manželském páru:

Věk manželského páru: 30 - 40 let

Délka manželství: 13 let

Seznámení: v České republice

Svatba: v České republice

Občanství cizince: polské

Jazyk, kterým rodina hovoří: česky

Děti v rodině: 2

Je uzavření mezinárodního manželství v České republice podle vás
legislativně náročné: ne

Polák Mirosław přijel do České republiky v roce 1988 na kontrakt. V Polsku od roku 1982 probíhaly stávky a to mělo velmi špatný dopad na polskou ekonomiku. V České republice měl za práci v Semtíně velice dobrý plat. Po 16 měsících se vrátil zpět do Polska, ale v Polsku už neměl práci a tak se vrátil zpět do České republiky, tentokrát ale do Prahy.

V Praze se setkal s Radkou. On bydlel na ubytovně a ona tam uklízela. Poznali se na začátku roku 1993. On se v roce 1994 chtěl vrátit zpět do Polska.

Radka v té době s ním už čekala dceru. Nevzali se ihned, nejdříve spolu žili nesezdaně. V té době zde měl Mirosław povolení k dlouhodobému pobytu. Bylo tedy nutné každý rok žádat o prodloužení, vždy ale nejdéle 14 dní před uplynutím doby povoleného pobytu. Stalo se, že jeden rok během vánočních svátků požádal Mirosław překročil tuto lhůtu a musel zaplatit penále 5000Kč.

Svatbu měli v roce 1996 na Vysočině u Radčiny rodičů. Bylo nutné přeložit všechny doklady do češtiny a také zaplatit 1 000 Kč za svatbu s cizincem. V roce 1996 se jim také narodila druhá dcera.

V Polsku probíhá nejdříve dopoledne svatba civilní na radnici a odpoledne svatba církevní v kostele. Ta má v Polsku větší váhu. Svatby trvají v Polsku až 3 dny.

Manželů jsem se ptala, jaké dodržují zvyky a jestli kombinují české a polské tradice. O Velikonocích je v Polsku zvykem se např. místo šlehání pomlázkou, polévat vodou nebo voňavkou. V červnu mají zvyk Pálení Jana, což je obdoba české tradice pálení čarodějnic. O Vánocích v Polsku drží půst, ale večer také jedí rybu, protože po půstu Ježíš rozdával rybu. Ale mají takovou tradici, že u štědrovečerní večeře se sejde celá rozvětvená rodina a podávají 13 chodů jídla. A místo českého Ježíška v Polsku chodí Mikolaj.

Mirosławovi rodiče se zpočátku nemohli přenést přes to, že děti nejsou pokřtěné. I když jsou děti i Radka nevěřící, o Vánocích jedí posvěcený oplatek, který jim posílá Mirosławova rodina z Polska. Rodinu Mirosława ve městě Czestochowa navštěvují třikrát ročně. Radka zpočátku neuměla vůbec polsky a také z toho důvodu se nechtěla s Mirosławem přestěhovat do Polska. Také mezi Radkou a jeho rodinou byla nejdříve velká jazyková bariéra. Nyní ale polsky hovoří dobře. Jejich děti mluví a rozumí polsky velice dobře.

Ptala jsem se Mirosława, jestli by mohl zmínit hlavní rozdíly mezi Českou republikou a Polskem a i mezi Čechy a Poláky. Řekl mi, že Poláci jsou oproti Čechům velice pohostinní a družní. V Polsku se klade na rodinu velký důraz. Silné vazby jsou i s velice vzdálenými příbuznými a právě o Vánocích se celá velká rodina schází.

Bohužel také řekl, že Češi mu připadají velice xenofobní a několikrát musel z jejich strany čelit i narážkám na to, že je cizinec a že zde podle některých lidí bere Čechům práci.

Pan Mirosław nepřijal české občanství, protože neschvaluje chování českého státu k cizincům. Tvrdí, že český stát mu v ničem nepomohl. Uvedl příklad, že jeho příbuzný, který žije v Německu, měl například od státu zaplacenou školu, kvůli výuce německého jazyka, aby byl schopen se domluvit například s úředníky. Toto v Čechách není.

Mirosław se musel česky naučit mluvit, psát a číst úplně sám. Nepříjemnou situací pro manžele bylo například i to, že nedostali půjčku proto, že Mirosław je cizinec. V průběhu soužití prý manželé zjistili další pro ně podstatný rozdíl. Poláci, když tančí, tak se celou dobu drží za ruce, i když tančí na rychlou píseň.

Pro Mirosława bylo také těžké zvyknout si na české jídlo. Vůbec mu například nechutnají české houskové knedlíky a Radka zmínila netradiční, ale prý velice chutnou okurkovou polévku.

Tato česko-polská rodina žije celkem spokojeně. Oba, Radka i Mirosław, jsou velice usměvaví, pohostinní a dokonce mi na úvod rozhovoru nabídli tykání. Když pan Mirosław vzpomínal na své začátky v České republice, cítila jsem z jeho slov hořkost. Obzvláště vzpomínal na to, jak se sám, bez cizí pomoci učil česky. Vzpomínal na to, jak obohatil svou slovní zásobu českých slov hlavně z křížovek.

Musím říci, že jeho snaha byla znát a česky nyní mluví velice dobře. Znalost češtiny pana Mirosława mohu posoudit ve srovnání s druhým Polákem, jenž se účastnil mého výzkumu, s panem Marianem.

2.3 Hana P. a Andrew P.

Stručné údaje o manželském páru:

Věk manželského páru: 30 – 40 let

Délka manželství: 6 let

Seznámení: v USA

Svatba: v USA

Občanství cizince: americké

Jazyk, kterým rodina hovoří: česky

Děti v rodině: 2

Je uzavření mezinárodního manželství v České republice podle vás

legislativně náročné: na tuto otázku pár nemohl odpovědět (svatba v USA)

Hana se s Andrewem seznámila, když odjela studovat do Oregonu v USA. Američan Andrew již v roce 1995 navštívil Českou republiku. Učil zde angličtinu a také byl již ženatý s Češkou. Hanu s Andrewem seznámil jejich společný kamarád.

Vzali se v USA v roce 1997 a dohodli se, že po ukončení studií se přestěhují do Čech.

V únoru 2001 se jim narodil ještě v USA chlapec, který dostal automaticky americké občanství a později i české. Ale chlapce od začátku učili mluvit jen česky. V srpnu 2002 se Hanka přestěhovala natrvalo do ČR. Bylo nutné zařídit synovi rodné číslo. V lednu 2003 za nimi přijel Andrew. Hana již čekala druhého chlapce.

Měla velice problémové těhotenství, a to pravděpodobně zapříčinilo krizi manželství, která vyústila v únos syna. V červenci 2003 Andrew napsal pouze vzkaz, který nechal doma na stole, že vzal syna do Prahy na parník a večer napsal e-mail, že je s ním na cestě do USA.

Když to Hana šla nahlásit, policie tuto událost nebrala jako únos, protože syn je s otcem. Bratr Hance poradil, že v Haagské úmluvě se píše, že dítě má domov tam, kde žije a je-li z tohoto místa odvezeno rodičem, je to bráno jako únos. Ale USA Haagskou úmluvu nepodepsaly.

Rodina Hanky si proto najala právníky, kteří měli kontakty i v USA. Andrewa hledal už i Interpol a nakonec ho objevili na podzim podle platby kartou v Denveru, kde byl u své nové přítelkyně.

Andrew chlapce nakonec dovezl v listopadu 2003 zpět do České republiky.

Když se chlapec vrátil do Čech, byl údajně ve velmi špatném psychickém stavu. Neustále plakal, vztekal se a byl dokonce i hrubý na děti ve školce. Andrew se o chlapce v USA velice dobře staral, ale tehdy dvouletý chlapec mluvil pouze česky a nebyl zvyklý, že by mu tak jako v Čechách někdy někdo neporozuměl. Haně bylo psychologem řečeno, že pravděpodobně, když chlapec něco chtěl nebo potřeboval, nikdo mu v USA nerozuměl a tak chlapec svůj požadavek vyjadřoval křikem a agresí.

Nakonec bylo manželství během týdne rozvedeno. Tím, že všichni měli trvalý pobyt v ČR, rozvod proběhl v České republice. Soudem bylo stanoveno, že děti budou v trvalé péči matky a Andrew má nárok si k sobě

obě děti vzít na dva týdny letních prázdnin a na týden na podzim. Hanka dodnes se starším chlapcem navštěvuje psychologa.

Tento rozhovor ve mně zanechal velmi silný dojem. Z celého rozhovoru bylo patrné, že během manželství s Andrewem si paní Hana prožila velké trápení. Poslední věta, kterou mi paní Hana řekla předtím, než jsem odešla, byla, abych si nikdy za manžela nevzala cizince, protože to přináší jen spoustu problémů a starostí. Já si ale myslím, že problémy paní Hany se nedají generalizovat na všechny cizince.

2.4 Hana J. a Menberu J.

Stručné údaje o manželském páru:

Věk manželského páru: 30 – 40 let (manželka), 40 – 50 let (manžel)

Délka manželství: 10 let

Seznámení: v České republice

Svatba: v České republice

Občanství cizince: české

Jazyk, kterým rodina hovoří: česky

Děti v rodině: 2

Je uzavření mezinárodního manželství v České republice podle vás

legislativně náročné: ano

Hana se s Menberu seznámila v Prachaticích, kde Menberu pracoval v Indické restauraci. Etiopan Menberu v Čechách už v té době žil 15 let, vystudoval zde také medicínu.

Předtím než měli svatbu, bylo potřeba zařídit potvrzení pro Menberu, že nemá ve své rodné zemi jinou manželku a děti. Také legalizaci na rodný list, potvrzení o povolení k pobytu, výpis z rejstříku trestů z obou zemí.

Všechno toto zařizování trvalo asi měsíc. Problémy prý téměř žádné neměli. Svatební obřad byl kompromisem mezi českými a etiopskými zvyky. Večer před svatebním dnem se jejich přátelé a známí sešli u etiopského tradičního jídla a tančili svatební tance. Svatební obřad proběhl na radnici a následovala svatební hostina v hotelu, tedy podle českých zvyků. Tančily se ale etiopské tance a gratulace a předávání svatebních darů

proběhlo po etiopském způsobu. Následující dny se slavilo v užším kruhu rodiny. Celé svatební oslavy trvaly asi týden.

Po svatbě Menberu žádal o trvalý pobyt. I když tu žil nepřetržitě 15 let, zatím měl v Česku jen dlouhodobý pobyt. Když se jim narodily děti, ihned dostaly české občanství. Potom i Menberu žádal o české občanství, které následně získal. Etiopského občanství se zřící nemusel, má tedy občanství dvě.

Menberu v dnešní době mluví velice dobře česky. Manželé tedy mezi sebou i na děti hovoří česky. Menberu občas svým rodným jazykem amharštinou. Hanka z amharštiny ovládá pouze pár základních zdvořilostních frází. Co se týče výchovy dětí Hanka a Menberu jsou oba věřící, křesťané, a mají velice podobné názory na výchovu dětí a žádné vážnější problémy nenastaly.

Manželů jsem se ptala také na zvyky a tradice, které dodržují. Vánoce slaví tradičně česky, ale slaví také ortodoxní Vánoce 7.1. a to se vždy scházejí s etiopskou komunitou. Slaví ale i etiopský nový rok 11. 9. opět spolu s jinými Etiopany při tradičních pokrmech např. Doro wot, což je omáčka s kuřetem, Aliča – zeleninová směs, Indžara – to je národní placka a ta je součástí každého jídla, Tibs, smažené hovězí nebo skopové maso a Kifto, což je obdoba tatarského bifteku. A u těchto národních jídel tančí etiopské tance.

Ptala jsem se samozřejmě i na život v Etiopii. Menberu mi řekl, že život v Etiopii je mnohem klidnější než v Čechách, ale spousta obyvatel na to v Etiopii doplácí chudobou, negramotností, špatnou zdravotní péčí a také je to velice nedemokratický stát.

Život v Česku je pro ně vyhovující, ale jak řekli, tak za svůj blahobyt zde platí stresem, nedostatkem času a musí plnit požadavky úřadů vždy do daného termínu.

Na závěr mě zajímalo, jestli zažili nějaký nevšední zážitek. Etiopie je zemí, kde se lidé rodí bílí, ale postupně tmavnou, přesto někteří dospělí zůstanou bílí. Proto jsou v Etiopii běloši uctíváni. Když jeli na výlet od jezera Tana autobusem, museli spěchat, protože o místa v autobuse bývá často tlačence, ale jakmile se řidič autobusu dozvěděl, že poveze bělošku s dítětem, ihned měli v autobuse prominentní místa. Menberu a Hanka byli

po celou dobu rozhovoru velice usměvaví a na Menberu bylo vidět, že je v Česku rád.

2.5 Eva M. a Vladimír M.

Stručné údaje o manželském páru:

Věk manželského páru: 30 - 40 let

Délka manželství: 20 let

Seznámení: v České republice

Svatba: na Ukrajině

Občanství cizince: české

Jazyk, kterým rodina hovoří: česky

Děti v rodině: 1

Je uzavření mezinárodního manželství v České republice podle vás legislativně náročné: ano (proto se rozhodli pro svatbu na Ukrajině)

Od roku 1985 sloužil Ukrajinec Vladimír v sovětské armádě v Milovicích. V roce 1987 působil jako praporčík v kasárnách v Lázních Bohdaneč. S Evou se poprvé setkal v roce 1988, když čekala na autobusové zastávce.

Před svatbou Vladimír odešel z armády. Svatbu měli na Ukrajině v listopadu 1989 a Eva, aby mohla přijet na Ukrajinu, potřebovala pozvání. Rozhodli se vzít se na Ukrajině proto, že tamní úřady vyžadovali po Evě, jako po cizince pouze přeložení občanky do ukrajinštiny. Na Ukrajině jsou zvykem velké svatby, které trvají 3 dny. První den oficiální svatba a hostina, poté další hostina u Vladimírovy tety a poté u Vladimíra doma. Nevěsta s ženichem se vítají chlebem a solí a dodržují také speciální zvyk, že před vchod rozloží utěrku a kdo na ni vstoupí jako první, tak ten je považován za hlavu rodiny.

Po svatbě Eva odjela zpět do Čech a bylo nutné dovézt oddací list k Nejvyššímu soudu do Brna, kde jim byl následně vystaven český oddací list, protože se po svatbě rozhodli žít v Česku.

Na Ukrajině i dodneška jsou velké sociální rozdíly. Vladimír pochází s městečka Zaporožje a zde téměř každá rodina má velké hospodářství a vyrábí si vlastní potraviny jako třeba máslo, maso a co nespotřebují, to prodávají na trhu.

Vladimír se do Čech ale vrátil téměř až po roce, tedy v prosinci 1990. Poté zažádal o trvalý pobyt. Po rozpadu Sovětského svazu se stalo, že Vladimír nějakou chvíli neměl žádné občanství, v roce 1995 dostal české občanství.

Na můj dotaz, jaké slaví svátky, mi manželé odpověděli, že Vánoce slaví 6. ledna a slaví pascha – tedy pravoslavné Velikonoce, kdy chodí do kostela a nechávají si tam posvětit košík, ve kterém mají chléb, sůl, vajíčko a třeba i klobásu. Stejný zvyk už mi popisoval i pan Marian z Polska.

Z tradičních ukrajinských pokrmů jmenovali smažené pirožky, pelmeně – vařené taštičky s mletým masem nebo vareniky – což je bramborová kaše s cibulí a k tomu zakysaná smetana.

Eva a Vladimír spolu mají chlapce, který ukrajinsky rozumí, ale mluví jen česky.

Na otázku, co se Vladimírovi nelíbí na životě v Česku, řekl jen, že je tu obrovská byrokracie, že na všechno zde potřebuje formulář, tvrdí, že na Ukrajině je v tomhle mnohem větší volnost.

Rozhovor s tímto párem byl ze všech mnou vedených polostrukturovaných rozhovorů nejméně uvolněný. Eva i Vladimír odpovídali na mé otázky poměrně stručně, působili na mne poměrně uzavřeně.

2.6 Jana K. a Milan K.

Stručné údaje o manželském páru:

Věk manželského páru: 30 - 40 let

Délka manželství: 16 let

Seznámení: na Slovensku

Svatba: v České republice

Občanství cizince: české

Jazyk, kterým rodina hovoří: česky

Děti v rodině: 2

Je uzavření mezinárodního manželství v České republice podle vás

legislativně náročné: ano

Jana se s Milanem poznala na Slovensku, v březnu roku 1992, kde ona pracovala v baru a on tam jako voják s armádou zkoušel letadla. Vyměnili si adresy a chvíli si dopisovali.

Svatbu měli v únoru 1993. Milan se po svatbě chtěl nechat převelet do Malacek, ale Jana chtěla odejít ze Slovenska, tak se rozhodli, že budou žít v Čechách.

Do Čech se Jana definitivně přestěhovala za Milanem v květnu 1993. Jejich dcera už se tedy narodila v Čechách a má české občanství. První měsíce života v Čechách byly pro Janu těžké, bála se promluvit, aby nikdo nepoznal, že není z Česka. Tak chodila raději do samoobsluhy než k pultovému prodeji.

Na Slovensku jsou velice patriotističtí a když svým přátelům oznámila, že si za muže bere Čecha, většina z nich se k ní kvůli tomu obrátila zády. Stejně reakce se proto obávala i v Čechách.

I když se sem Jana přestěhovala krátce po rozpadu Československa, plno jejích sousedů jí prý ani pořádně nerozumělo. Po narození dcery jí bylo úředníky řečeno, že musí zažádat o české občanství, protože by jí hrozilo vyhoštění ze země. Zřekla se tedy slovenského občanství.

Jany jsem se ptala, jaký vidí hlavní rozdíl mezi Čechy a Slováky. Řekla mi, že Slováci hodně pijí alkohol a dokonce i někteří její příbuzní mají vážné problémy s alkoholem. Řekla, že celkově je jí bližší chování a mentalita Čechů.

Janiny a Milanovi děti slovensky nemluví, ale slovenštině, až na pár výrazů hodně odlišných od češtiny, rozumí. Jana, když je na Slovensku s rodinou mluví slovensky, ale na veřejnosti mluví česky. Na závěr mi řekla, že doma se cítí víc v Čechách než na Slovensku.

Povídání v této rodině bylo velice příjemné a přátelské. Jana mi nabídla tykání a od té doby se občas scházíme.

3. ZHODNOCENÍ

3.1 Zjištěná fakta

Dá se říci, že rodinám, kde jsem provedla výzkum, je společné to, že se životu v České republice poměrně dobře přizpůsobili. A nebylo tedy pro ně nijak zvlášť těžké začít žít v České republice. Ve většině případů jsou cizinci spokojeni s životem a s životním stylem v Čechách. Až na pana Mirosława, který není příliš spokojen s tím, jak se Češi chovají k cizincům.

Je ale nutno říci, že ve zkoumaných manželstvích nejsou příliš velké náboženské ani kulturní rozdíly. Většinou se jednalo o sňatky Čechů s cizinci ze zemí Evropy. Například Poláci nebo Ukrajinci mají mentalitu velice podobnou Čechům.

V manželstvích dochází ke kompromisu, který jak se zdá dobře funguje a vyhovuje oběma stranám. Jsou navzájem tolerantní k potřebám, tradicím a rituálům, na který je ten druhý zvyklý.

Ale v žádném ze zkoumaných manželství určitě neproběhla úplná asimilace kultur.

O Velikonocích nebo o Vánocích se dodržují i zvyky ze země cizince. Jedí typické pokrmy jak české, tak i z rodné země cizince.

Co se týče jazyka, tak děti se většinou učí mluvit česky. Jazyku druhého z rodičů rozumějí anebo znají alespoň základní fráze. Nenazývala bych tedy děti ze zkoumaných manželství dětmi bilingvními.

Ta manželství, která jsem měla možnost poznat, byla většinou taková, že si občan České republiky vzal cizince ze slovanské kultury. Rozdílnost kultur zde nebyla tak patrná. Například Slováci žili s Čechy v původní Československé republice. Řekla bych, že Slováci nejsou cizinci v pravém slova smyslu. Máme přece společné dějiny, podobnou kulturu i podobný jazyk. Také část Ukrajiny byla na přelomu 19. a 20. století součástí českých zemí. Po roce 1989 přišlo do ČR mnoho Ukrajinců z ekonomických důvodů. Mnoho jich přišlo výhradně za prací a měli na Ukrajině své rodiny, ke kterým se po čase vrátili. Někteří se ale nakonec stali imigranty a založili rodinu v ČR. I polská, jedna ze slovanských kultur, je nám velmi blízká.

Myslím, že Etiopan Menberu nemá v Čechách problémy proto, že Etiopie je také velmi mnohonárodnostní a nábožensky velmi tolerantní stát.

Domnívám se, že špatnou zkušenost Češky s Američanem nelze zobecnit. Občané USA podobně jako Etiopané žijí v mnohonárodnostním státu. To, že manželství Hany a Andrewa selhalo, bylo s největší pravděpodobností způsobeno chybou soužití právě těchto dvou osobností bez ohledu na rozdílnost jejich kultur.

Potvrzení / vyvrácení hypotéz

- a) Hypotéza, že v mezinárodních manželstvích a rodinách je jedním ze základních problémů jazyková bariéra, se nepotvrdila. Z výzkumu vyplynulo, že cizinci již v době seznámení s občanem ČR hovořili dobře česky. Děti z mezinárodních rodin ovládají většinou hlavně češtinu a základní fráze jazyka druhého z rodičů.
- b) Hypotéza předpokládající, že cizinci jsou v Čechách svým okolím přijímáni spíše negativně, se také nepotvrdila, protože v pěti případech ze šesti se cizinci s žádnou formou diskriminace během života v Čechách nesetkali.
- c) Cizinci musí v České republice splnit při uzavírání manželství s občanem ČR složité a časově náročné administrativní požadavky. To byla další hypotéza, kterou jsem si stanovila. Všechny páry mi tuto hypotézu potvrdili. Proto se jeden z párů dokonce rozhodl, že z důvodu jednodušší administrativy manželství uzavře v zemi cizince.
- d) Svým výzkumem jsem také chtěla potvrdit nebo vyvrátit hypotézu související s mírou odlišnosti kultur. Já osobně jsem předpokládala, že v rodinách, kde je největší odlišnost kultur, z nichž manželé pocházejí, jsou problémy v soužití největší. Očekávala jsem, že rodina, ve které jeden z manželů pochází ze státu mimo Evropu, bude problematičtější než rodina, kde jsou oba manželé Evropané. Můj předpoklad se nenaplnil. Je sice pravda, že největší

problémy měla rodina Američana s Českou, to však nebylo dle mého názoru způsobeno odlišností kultur. Rodina Etiopana s Českou ve vzájemném soužití problémy nemá.

III. ZÁVĚR

Na základě mých zjištění z výzkumu jsem dospěla k několika závěrům.

1. Adaptační program

Při rozhovorech s manželskými páry jsem v rámci svého výzkumu zjistila, že cizinci v České republice neabsolvovali žádný adaptační program. Nikdo jim nepomohl učit se český jazyk, orientovat se v legislativě. Neměli například kontakty na své krajany, kteří by jim třeba mohli poradit.

V současné době již existují občanská sdružení nebo charitativní organizace zabývající se poradenstvím pro cizince. Jejich úroveň a náplň jejich činnosti je rozdílná.

Věřím, že cizincům poskytují pomoc, rady a další služby, aby měli snadnější start do života v naší zemi. Domnívám se, že by se cizinci měli dozvědět třeba základní údaje z historie, nějaké informace o našich zvyklostech, o svých právech, o možnostech bydlení, o fungování základních institucí (o školách, o zdravotních zařízeních, o pojišťovnách, o pracovních možnostech).

2. Legislativa

Českou právní legislativu mnou zkoumané rodiny hodnotily jako velmi složitou a časově náročnou. Někteří dotazovaní ji dokonce označili jako přehnaně byrokratickou. Hodnotit české právo si netroufám. Navíc se na základě zjištěných faktů domnívám, že nelze dospět k jednoznačnému závěru. Na jednu stranu chápu, že vznikající mezinárodní manželství se musela potýkat s mnoha dotazníky, doklady, žádostmi a formuláři, ale na druhé straně se Česká republika prostřednictvím legislativy brání nekontrolovanému přílivu cizinců bez trvalého bydliště a bez práce. Pravděpodobně jsou všechny úřední listiny, předkládané při uzavření manželství, potřebné také proto, aby nevznikala účelová manželství (ministr Langer je označuje jako „fingovaná“).

Domnívám se však, že jsou velké rezervy v legislativě při řešení sporů mezi občany různých států. Na právní problémy jsem totiž při mé výzkumné činnosti narazila především u rodiny česko-americké, kde se jednalo o únos dítěte a následný rozvod manželství.

3. Multikulturní výchova

Dle mého názoru by bylo vhodné zavést do českých škol multikulturní výchovu. Češi by měli pochopit, že současná mládež a děti se budou stále více a více setkávat s lidmi z jiných koutů světa. Moderní svět se stále intenzivněji propojuje. Původně uzavřené společnosti se otvírají, lidé z různých částí světa spolu komunikují prostřednictvím internetu, letecká doprava se rozšiřuje a stává se přístupnější většímu počtu lidí. Tím vším se lidé z celého světa k sobě stále více přibližují. Multikulturní výchova by pomohla různé kultury poznat, respektovat a uznávat jejich hodnoty. Vytvářela by kladné postoje k jiným etnickým a národnostním skupinám.

Je možné, že se v budoucnu kultury ještě více propojí a multikulturní výchova by se zase mohla v dalekých generacích přestat vyučovat. Potomci potomků ze současných smíšených manželství z různých kultur si během vývoje něco předají a přijmou. Asi tu postupně vznikne společnost, která nebude potřebovat multikulturní výchovu.

IV. SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

Použitá literatura:

GABAL, Ivan, et al. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. 1. vyd. Praha : G plus G, 1999. 341 s. ISBN 80-86103-23-4.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodinné právo*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1993. 159 s. ISBN 80-210-0598-X.

MOŽNÝ, Ivo, JIRÁNEK, Vladimír. *Rodina a společnost*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X.

MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1998. 267 s. ISBN 80-85850-53-2.

PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha : Eurounion, 2001. 364 s. ISBN 80-7317-002-7.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 199 s. ISBN 80-7178-885-6.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova*. 1. vyd. Praha : ISV, 2001. 211 s. ISBN 80-85866-72-2.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 203 s. ISBN 80-7178-285-8.

TAYLOR, Charles, GUTMANN, Amy. *Multikulturalismus : zkoumání politiky uznání*. 1. vyd. Praha : Filosofia, 2001. 183 s. ISBN 80-7007-161-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Další literatura:

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9.

PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny*. 1. vyd. Brno : Doplněk, 2000. 294 s. ISBN 80-7239-039-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

UMBERTO, Eco. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc : Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.

Další zdroje:

Demografické události cizinců v ČR [online]. 3.12.2007 [cit. 2009-03-10].

Dostupný z:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=292&lst=119>

Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR [online]. 17.9.2008 [cit. 2008-12-05].

Dostupný z:

http://www.cizinci.cz/files/clanky/525/Informace_pro_cizince_oprava.pdf

Uzavření manželství - formou občanského nebo církevního sňatku [online]. 20.8.2008 [cit. 2008-12-5]. Český. Dostupný z: www.portal.gov.cz

Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství č. 124/1968 Sb.

Úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití č. 131/1976 Sb.

Zákon o azylu č. 325/1999 Sb. v platném znění

Zákon o matrikách, jménu a příjmení č. 301/2000 Sb.

Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb. v platném znění

Zákon o rodině č. 94/1963 v platném znění

www stránky: www.cizinci.cz

www.mvcr.cz

www.europarl.europa.eu